

ПИТАННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ

УДК 342.951

Логвиненко Б.О.

доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-5-159-163

ЗНАЧЕННЯ «Е-HEALTH» У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МЕДИЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Досліджено значення «e-Health» у забезпеченні медичних прав людини в Україні. Наголошено, що поняття «e-Health» не набуло в Україні такого поширення, як у державах Європейського Союзу. Зроблено висновок про те, що «e-Health» відіграє ключову роль в ефективному та всебічному забезпеченні права кожного на охорону здоров'я.

Ключові слова: «e-Health», інформаційно-комунікаційні технології, система охорони здоров'я, права людини.

Постановка проблеми. Сьогодні можна впевнено стверджувати, що людиноцентристська спрямованість державної діяльності проявляє більш виражену акцентуацію на правах, свободах та законних інтересах людини, а не виступає задекларованим правовим дороговказом. У свою чергу, курс на інтеграцію до Європейського Союзу стимулює проведення реформ у ключових сферах суспільного життя, зокрема, й у сфері охорони здоров'я.

В даному аспекті стрімке поширення цифрових технологій, телекомунікаційних засобів поширення інформації, хмарних сховищ інформації значною мірою впливає на доступність та ефективність комунікацій, на стан забезпечення гарантованого Конституцією України права кожного на охорону здоров'я [1].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідження теоретичних і практичних проблем у сфері охорони здоров'я широко представлені працями вітчизняних фахівців з юридичних та медичних наук. Серед інших, можна зазначити доробок таких правників: З.С. Гладун, С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, М.М. Тищенко та І.Я. Сенюта.

Поряд із значним обсягом наукових праць з адміністративно-правового забезпечення сфери охорони здоров'я, стрімкий розвиток інформаційних технологій у медичній сфері вимагає посиленої уваги фахівців з правових, медичних і технічних спеціальностей до належного забезпечення медичних прав людини. Ми вважаємо, що саме «e-Health» відіграватиме значну роль у даному напрямку, про що і буде йти мова у дослідженні.

Метою статті є теоретичне осмислення значення «e-Health» у забезпеченні медичних прав людини в Україні.

Виклад основного матеріалу. Конституцією України проголошено, що саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Правова доктрина людиноцентризму визначає ключовим суб'єктом людину й у медичній сфері таким суб'єктом частіше за все виступає пацієнт.

З цього приводу Ю.А. Козаченко наголошує, що удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта є складним процесом і охоплює комплекс заходів, які у сукупності здатні вплинути на процес подолання кризи в системі охорони здоров'я України і вирішити основні проблеми вітчизняної медичної сфери [2,

с. 15]. Ми погоджуємось із наведеною тезою про складний і комплексний характер проблеми удосконалення прав пацієнта. Водночас, ми підкреслюємо необхідність збільшення ролі електронного урядування у згаданому напрямку. В перспективі це має сприяти удосконаленню публічного адміністрування сферою охорони здоров'я в Україні і забезпеченню медичних прав кожної особи.

Варто зазначити, що програма розвитку електронного урядування входить до першочергових пріоритетів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [3]. Відповідно і розвиток «e-Health» є невід'ємною складовою реалізації даної програми.

Якщо поняття «електронне урядування» є узагальнюючим, то категорія «електронна медицина» (також e-медицина) є більш конкретизованим і безпосередньо стосується сфери охорони здоров'я. Так, вказане вище поняття визначено у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Відповідно до Стратегії, «електронна медицина» є діяльністю з використанням електронних інформаційних ресурсів у сфері охорони здоров'я та забезпечення оперативного доступу медичних працівників та пацієнтів до них [4].

Серед основних напрямів діяльності у сфері розвитку «e-медицини» вказано впровадження автоматизованих інформаційних галузевих систем, які, серед іншого, передбачають: перехід до ведення медичної документації в електронному вигляді; розвиток телемедицини; удосконалення розвитку системи моніторингу стану здоров'я населення; створення та впровадження нових комп'ютерних технологій профілактики захворювань, діагностики, забезпечення лікувальних процесів; створення загальнодоступних електронних медичних ресурсів [4]. З викладеного випливає, що «телемедицина» є напрямком розвитку «e-медицини» в Україні, що дозволяє вважати її складовою останньої та унеможливує використання даних понять як синонімів.

Застосування цифрових технологій можливе як у межах безплатної для пацієнта медичної допомоги, так і при наданні платних медичних послуг, як при здійсненні заходів, що охоплюються поняттям «медична допомога», так і при наданні медичних послуг. Можна вважати, що «e-Health» є складовою більш широкій категорії – інформаційного забезпечення охорони здоров'я. Останнє визначається І.В. Беліковою як надзвичайно складна система, складність якої в останні роки істотно зростає завдяки впровадженню сучасних технологій збору та обробки інформації, і в якій, як і в інших системах подібного рівня, необхідний міждисциплінарний підхід. Система інформаційного забезпечення охорони здоров'я – це комплекс елементів, що постійно змінюється. Вирішення проблеми інформаційного забезпечення охорони здоров'я в жодному разі не може обмежуватися питанням інформатизації, в основу модернізації слід покласти організаційні заходи, засновані на детальному аналізі інформаційного середовища, яке є мінливим [5, с.7].

На думку В.В. Черемісіної та П.І. Снісаренко, «телемедицина» являє собою одну з медичних послуг для населення і для організацій, яка включає в себе не тільки консультацію, а ще й проведення конференцій та консилиумів, трансляції майстер-класів, хірургічних операцій, будь-які заходи, спрямовані на навчання та наукові розвідки [6, с.137].

Серед прикладів ефективного використання сучасних технологій у сфері охорони здоров'я можна назвати географічні інформаційні системи. Сфера охорони здоров'я визначається як одна з головних з-поміж тих, які потребують геопросторової підтримки управлінських рішень (разом з економічною, екологічною, соціальною, оборонною та науковою сферами). Саме просторова залежність від пов'язаних зі здоров'ям факторів є однією з причин поширеного використання геоінформаційних систем у сфері охорони здоров'я [7, с. 53-54].

Що стосується «e-Health», то даний термін має обмежене використання в Україні, тоді як у європейському науковому та публіцистичному просторі він є доволі поширеним. Серед вітчизняних джерел можна назвати проєкт МОЗ України та Міжнародного банку реконструкції та розвитку «Поліпшення здоров'я на службі у людей», спрямованого на підтримку реформування системи охорони здоров'я в період 2015–2020 років [8]. Звичайно, існує багато аргументів за використання вітчизняної термінології у правовому масиві, однак дистанціювання від загальноєвропейської термінології може негативно вплинути на розуміння діючих у Євросоюзі категорій і понять.

Щодо збільшення ролі «e-Health» у вітчизняному правовому масиві, можна навести фактичне закріплення його суті у положеннях статті 11 «Електронна система охорони

здоров'я» Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». Норма статті визначає, що порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних. Доступ до даних про пацієнта, що містяться в електронній системі охорони здоров'я, можливий лише у разі отримання згоди такого пацієнта (його законного представника) у письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про надання згоди. Без згоди доступ до інформації про пацієнта можливий у випадках: наявності ознак прямої загрози життю пацієнта; за умови неможливості отримання згоди такого пацієнта чи його законних представників (до часу, коли отримання згоди стане можливим); за рішенням суду. Підписуючи декларацію про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, пацієнт (його законний представник) надає згоду на доступ до даних про нього, що містяться в електронній системі охорони здоров'я, такому лікарю, а також іншим лікарям за його направленням у межах, необхідних для надання медичних послуг такими лікарями. Уповноважений орган зобов'язаний опубліковувати на офіційному веб-сайті дані, накопичені в електронній системі охорони здоров'я, за умови знеособлення персональних даних відповідно до вимог Закону України «Про захист персональних даних», в обсязі та в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [9].

Як бачимо, Законодавець, поряд із закріпленням електронної системи охорони здоров'я, зробив основний акцент на доступі до даних про пацієнта. В цьому контексті О.М. Піщіта та М.Г. Гончаров зазначають, що проблема інформаційного обміну в медицині між лікарем і пацієнтом на сучасному етапі є досить складною. Застосовувані сьогодні форми медичної документації не передбачають юридичного оформлення прав пацієнта у сфері інформаційного обміну [10, с. 197].

З іншого боку, Законом України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» закріплено положення, відповідно до яких передбачено: впровадження сучасних технологій з медичного обслуговування у сільській місцевості, зокрема з використанням телемедицини, особливо якщо відстань та час є критичними чинниками для надання медичної допомоги, здійснення належного ресурсного забезпечення впровадження медичного обслуговування з використанням телемедицини (телемедичне консультування, телемедичний консилиум, телеметрія та домашнє телеконсультування); розвиток необхідної телекомунікаційної інфраструктури, включаючи забезпечення закладів охорони здоров'я, а також лікарів загальної практики – сімейних лікарів та лікарів інших спеціальностей, які надають первинну медичну допомогу та зареєстровані як фізичні особи-підприємці і одержали в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, а також уклали договір про медичне обслуговування населення з відповідним розпорядником бюджетних коштів, у сільській місцевості сучасними телекомунікаційними технологіями (широкосмуговим доступом до мережі Інтернет із гарантованою пропускнуною спроможністю, необхідним програмним забезпеченням, комп'ютерним та іншим обладнанням) з метою запровадження функціонування електронної системи охорони здоров'я, електронних рецептів, організації надання первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації із застосуванням телемедицини [11]. Як бачимо, акцент зроблено на доступності телемедичних технологій для пацієнта, на можливості належно забезпечити право на охорону здоров'я.

Доцільно також зазначити постанову Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 року № 411 «Деякі питання електронної системи охорони здоров'я», якою серед іншого закріплено Порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я. Наголосимо, що завданням електронної системи охорони здоров'я є забезпечення можливості використання пацієнтами електронних сервісів для реалізації їх прав за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення, автоматизація ведення обліку медичних послуг і управління медичною інформацією, запровадження електронного документообігу у сфері медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій [12].

Для належного забезпечення медичних прав людини функціональні можливості «e-Health» полягають у поліпшенні фінансових аспектів охорони здоров'я, коли забезпечення лікувальних установ оплатою здійснюється постачальником інформаційних послуг, а пацієнти витрачають тільки те, що передбачено медичним страхуванням. Крім того, «e-Health»

включає електронні записи (медичну картку), електронні рецепти, телемедицину та інші новації, що розроблюються з метою підвищення якості медичної допомоги при одночасному зниженні витрат на надання послуг у сфері охорони здоров'я [13].

Група зарубіжних фахівців зазначає, що новації «e-Health», які використовують інформаційні технології для надання послуг у сфері охорони здоров'я пацієнтам і управління клінічної інформацією, є важливою зброєю у боротьбі зі зростанням витрат та інших системних проблем у сфері охорони здоров'я. Проте, незважаючи на переваги введення таких новацій, їх імплементація є повільним і важким процесом у багатьох системах охорони здоров'я [14, с. 4].

В.Д. Міа звертає увагу на те, що поняття «e-Health» є об'єднуючою категорією для всіх технологічних областей медичної сфери. «Телемедицина» пов'язується, насамперед, з медичними працівниками, тоді як «e-Health» спрямована на інтереси непрофесіоналів – споживачів послуг у сфері охорони здоров'я для розширення їх можливостей шляхом забезпечення доступу до інформації та знань [15]. У представлених вище тезах закордонних фахівців ми спостерігаємо акценти на якості та доступності медичних послуг для їх споживачів – пацієнтів та зниженні витрат на забезпечення функціонування системи охорони здоров'я завдяки «e-Health».

Таким чином, «e-Health» відіграє все більш значущу роль у забезпеченні медичних прав людини. Це можна пояснити стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та поширенням використання баз цифрових даних у медичній галузі. Принагідно зазначимо, що широке використання поняття «e-Health» у державах-учасниках Європейського Союзу не знайшло належного відображення у національному законодавстві та підзаконному масиві. Розмаїття вживаної у сфері охорони здоров'я термінології ускладнює розуміння пересічними громадянами всіх можливостей і переваг «e-Health». З іншого боку, ми можемо спостерігати чітке людиноцентристське спрямування «e-Health», адже завдяки його впровадженню поліпшується швидкість, якість і повнота забезпечення уповноваженими суб'єктами медичних прав громадян, зокрема, доступу до медичних послуг. Економічна ефективність «e-Health» в Україні теж є доволі перспективною, проте на триваючому етапі впровадження потребує значних фінансових витрат.

Висновок. В цілому у недалекій перспективі «e-Health» має охопити багато позитивних моментів, зокрема: а) спростити доступ до медичних послуг для пацієнтів; б) забезпечити ведення медичної карти особи в електронному форматі; в) оперативно адаптувати систему охорони здоров'я до надзвичайних подій; г) запровадити дистанційну підготовку медичного персоналу; г) залучити зарубіжних фахівців до надання високоспеціалізованої медичної допомоги; д) поліпшити якість забезпечення медичних прав для мешканців сільської місцевості; е) удосконалити заходи із збереження лікарської таємниці під час обміну інформацією; є) реалізувати на практиці філософію «гроші ідуть за пацієнтом».

Бібліографічні посилання

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Козаченко Ю.А. Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 20 с.
3. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 6.
4. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>.
5. Белікова І.В. Концептуальні підходи до оптимізації інформаційно-аналітичного забезпечення системи охорони здоров'я з точки зору інформаційної логістики. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2015. № 1. С. 7–10.
6. Черемісіна В.В., Снісаренко П.І. Телемедицина та її роль у реформуванні системи охорони здоров'я. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Техногенна безпека*. Т. 203. Вип. 191. 2012. С. 136–141.
7. Фірсова О.Д. Геопросторовий аналіз у сфері охорони здоров'я: оцінка доступності первинної медичної допомоги. *Збірник наукових праць НАДУ*. 2015. № 2. С. 52–64.
8. Угода про позику (Проект «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей») між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 19.03.2015. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996_075/print1450950_114201103.
9. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від

19.10.2017 № 2168-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. 12 січня. Ст. 148.

10. Пищита А.Н., Гончаров Н.Г. Информационный обмен в медицине. Проблемы и пути разрешения. *Актуальные проблемы правового регулирования медицинской деятельности: материалы 2-й Всероссийской научно-практ. конф.*, Москва, 26 марта 2004 г. / под общ. ред. С.Г. Стеценко. Москва: Юрист, 2004. С. 197–198.

11. Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості: Закон України від 14.11. 2017 № 2206-VIII // *Офіційний вісник України*. 2018. 12 січня. Ст. 149.

12. Деякі питання електронної системи охорони здоров'я : постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 411. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF>.

13. White paper Ingenico. E-health in Europe. June 2012. URL: http://www.healthcare-id.ingenico.com/iso_album/ing_broch_wp_sante_en_2012_3.pdf.

14. Bartlett Chris, Boehncke Klaus, Johnstone-Burt Andrew, Wallace Vanessa. Optimising e-Health value. Using an investment model to build a foundation for program success. URL: <http://www.strategyand.pwc.com/reports/optimizing-health-value-using-investmentii>

15. Della Mea Vincenzo. What is e-Health: The death of telemedicine? // *Journal of Medical Internet Research* Published on 22.06.01. Vol. 3, № 2 (2001). URL: <http://www.jmir.org/2001/2/e22>.

Надійшла до редакції 23.11.2018

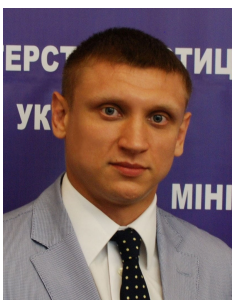
SUMMARY

Lohvynenko B.O. Importance of «e-Health» in the human health rights in Ukraine. The article deals with the concept and importance of «e-Health» in the human health rights in Ukraine. Investigate that the term «e-Health» is not using in Ukraine such in European Union. Pay attention that the «e-Health» playing key role for the effective and comprehensive provide everyone's right to health care. The economic efficiency of «e-Health» in Ukraine is also quite promising, but at the implementation stage, it requires significant financial costs.

In general, «e-Health» will in the near future cover a lot of positive moments. in particular: a) to facilitate access to medical services for patients; b) to ensure the maintenance of a medical card of a person in electronic format; c) operatively adapt the health care system to emergency events; d) to introduce distance training of medical personnel; e) attract foreign specialists to provide highly specialized medical care; e) improve the quality of the provision of medical rights for the inhabitants of the countryside; e) improve measures to preserve drug-secrecy during the exchange of information; is) to put into practice the philosophy of "money follow the patient".

Keywords: «e-Health», information and communication technologies, health sphere system, human rights.

УДК 342.572

Нестерович В.Ф.

доктор юридичних наук, доцент
(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-5-163-169

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА СУБ'ЄКТИВНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Розкрито зміст та структуру суб'єктивного виборчого права в Україні. Вказано, що суб'єктивне виборче право в Україні складається з двох його підвидів: 1. Активне виборче право – право дієздатних громадян України, яким на день голосування виповнилося 18 років, обирати на виборах шляхом голосування за кандидатів до представницьких органів публічної влади. 2. Пасивне виборче право – право громадян України, які відповідають встановленим законодавством вимогам, бути обраними до представницьких органів публічної влади шляхом висунування власної кандидатури для участі у виборах.

Ключові слова: суб'єктивне виборче право, активне виборче право, пасивне виборче право, виборці, кандидати, Україна.